

УДК 378.011.3-051:91]:37.015.31:316.613

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2021.9-10.263662>

ORCID 0000-0001-8152-9712

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ

Віталій Глухова,

аспірант кафедри географії, методики її навчання та туризму
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

У статті, з урахуванням того, що сучасна школа – це місце, де спільно навчаються представники різних народів зі своєю національною культурою, звичаями, психологічним укладом і менталітетом, акцентовано поліетнічний характер освіти, що пояснює значимість проблем, пов'язаних із подоланням певних особливостей і складнощів, властивих взаємовідносинам учасників навчально-виховного процесу. Тому в сучасних умовах завдання формування культури моральних стосунків, заснованих на національних і загальнолюдських цінностях, у навчальних закладах із багатонаціональним складом учнів набуває особливої актуальності.

Проблему мирного співіснування різних народів, культур, держав розглянуто необхідною умовою розвитку людської цивілізації та доведено, що вирішення цієї проблеми неможливе без застосування сучасних наукових підходів і концепцій географічної освіти. Особливої гостроти набуває процес формування вільної особистості, готової жити у полікультурному просторі. З огляду на це, завдання професійної освіти не обмежуються наданням учителю географії необхідних знань, умінь і навичок, а полягають в організації відповідної підготовки майбутніх учителів географії та формуванні в них відповідної компетентності як інтегрованої якості особистості, що визначено важливим аспектом сучасної фахової підготовки у руслі Рекомендацій Ради Європи, які розглядаються як підґрунтя життя в сучасному глобалізованому, плюралістичному суспільстві.

У статті проаналізовано сутність поняття «полікультурна компетентність» у дослідженнях українських науковців та сформувано власну дефініцію цього терміну; виділено головні складники полікультурної компетентності – знання, вміння, навички; досліджено сукупність поглядів учених на структуру полікультурної компетентності, на підставі чого виділено компоненти – мотиваційний, знаннєвий, діяльнісний та практичний.

Наведено приклади формування полікультурної компетентності вчителів географії через вивчення географічних дисциплін та інтегрованого курсу «Полікультурна географія» в закладах вищої освіти; визначено перспективи подальших наукових досліджень у обраному напрямі.

Ключові слова: *полікультурність, полікультурна компетентність, структура полікультурної компетентності, компоненти полікультурної компетентності, полікультурна географія.*

Постановка проблеми. Євроінтеграційні прагнення України характеризуються посиленням глобалізаційних процесів не тільки в економіці, політиці, культурі, але і в освіті зокрема. Особливої актуальності набуває нині процес формування вільної особистості, здатної жити у відкритому культурному просторі. З огляду на це, завдання професійної освіти не обмежується формуванням знань, умінь і навичок, а полягає також в організації полікультурної підготовки майбутніх учителів географії та формуванні полікультурної компетентності як інтегрованої якості особистості.

Формування нового змісту професійної освіти на полікультурній компетентнісній основі зумовлює необхідність вивчення цінностей рідної та іноземної культури, їх

взаємовпливу. Володіння полікультурною компетентністю стає невід'ємною складовою професійної кваліфікації сучасного вчителя географії. У зв'язку з цим особливою актуальністю набуває проблема формування полікультурної компетентності майбутніх учителів географії, оскільки така компетентність визначає здатність особистості до ефективної діяльності й взаємодії в полікультурному суспільстві. Цей процес об'єднує два взаємозалежні аспекти: підготовку здобувачів вищої освіти до діяльності в полікультурному суспільстві та їх педагогічну підготовку до здійснення в майбутньому навчального процесу з опорою на засади полікультурної освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У процесі аналізу комплексу наукових праць і методичних матеріалів з'ясовано, що окреслена тема дослідження перебуває в центрі уваги багатьох науковців. Зокрема, вченими висвітлено такі її аспекти: представлено історичну та порівняльну характеристику розвитку полікультурної освіти в різних країнах (В. Болгаріна, І. Лощенкова та інші); визначено суть, структуру та зміст полікультурної компетентності особистості (Л. Гончаренко, О. Зеленська, В. Кузьменко та інші); розкрито специфіку формування цієї компетентності на різних вікових етапах людини та в процесі професійної підготовки (А. Щербакова) тощо. Однак у сучасних умовах розвитку глобалізованого суспільства виникає необхідність в уточненні сутності полікультурної компетентності з урахуванням специфіки сьогодення, а головне – у визначенні тих педагогічних чинників, що забезпечують ефективність її формування в майбутніх учителів географії.

Переважна більшість дослідників наголошує, що головною цінністю полікультурної компетентності є плюралізм культур, а полікультурна компетентність потребує культурного збагачення та сприятиме збереженню й розширенню культурного плюралізму.

Мета статті полягає у визначенні дефініції «полікультурна компетентність», з'ясуванні теоретичних аспектів її формування в майбутніх учителів географії.

Виклад основного матеріалу. Майбутній вступ України до Європейського Союзу потребує докорінних змін в питаннях освіти та виховання. Заклади професійної та вищої освіти потребують нової системи, що сформує гармонійну, всебічно розвинену, життєво компетентну, творчу особистість, здатну ціннісно ставитися до природи, людей, самої себе та свого життя.

Аналіз поняття «полікультурна компетентність» засвідчив різноплановість поглядів на цей феномен у науковому середовищі. Наприклад, А. Щербакова полікультурну компетентність розглядає як інтегративну якість особистості, що визначає її продуктивну життєдіяльність, здатність орієнтуватися в різноманітних сферах, гармонізує її внутрішній світ та ставлення до полікультурного суспільства, базується на системі полікультурних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей та забезпечує ефективне вирішення поставлених завдань у процесі полікультурної взаємодії з представниками різних соціальних груп, національностей, рас, релігійних конфесій (Щербакова, 2003).

О. Зеленська зазначає, що полікультурна компетентність – це комплексна професійно-особистісна якість, що забезпечує здатність людини взаємодіяти з представниками інших культур на засадах взаємоповаги й взаєморозуміння та ефективно виконувати поставлені завдання в умовах полікультурного середовища (Зеленська, 2012).

В. Кузьменко та Л. Гончаренко полікультурну компетентність характеризують як здатність особистості жити й діяти в багатокультурному суспільстві (Гончаренко, Зубко, & Кузьменко, 2007).

На думку І. Соколової, полікультурна компетентність – це цілісне, інтегративне, багаторівневе, особистісне новоутворення, що є результатом навчальної підготовки особи у середньому навчальному закладі та в процесі неперервної освіти (Соколова, & Івашко, 2009).

Л. Воротняк визначає полікультурну компетентність як здатність людини інтегруватися в іншу культуру при збереженні взаємозв'язку з рідною мовою, культурою, яка ґрунтується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, уміннях і навичках позитивної міжетнічної й міжкультурної взаємодії, що в результаті сприяє безконфліктній ідентифікації особистості в багатокультурному суспільстві та її інтеграції в полікультурний світовий простір (Воротняк, 2008).

Р. Агадулін під цим поняттям розуміє «загальну здатність до плідної життєдіяльності в умовах поліетнічного й полікультурного суспільства, здатність, що ґрунтується на поєднанні особистісних якостей, синтезованих знаннях, уміннях і навичках позитивної міжетнічної й міжкультурної взаємодії». У структурі цього інтегративного утворення автор виділяє такі складові: аксіологічна, особистісна, інтелектуально-діяльнісна (Агадулін, 2004).

На думку М. Сімоненка, полікультурна компетентність майбутнього вчителя – це «інтегративна якість особистості майбутнього фахівця, що формується в процесі навчання та включає систему полікультурних знань, умінь, навичок, інтересів, потреб, мотивів, цінностей, полікультурних якостей, досвіду, соціальних норм і правил поведінки, необхідних для повсякденного життя й діяльності у сучасному полікультурному суспільстві, що реалізується в здатності ефективно вирішувати завдання педагогічної діяльності в ході взаємодії із суб'єктами освітнього процесу – представниками різних культур» (Сімоненко, 2010).

Отже, в дослідженнях науковців полікультурну компетентність розглянуто здебільшого як характеристику якостей особистості чи здатність людини інтегруватися в іншу культуру. Вважаємо, що таке тлумачення дефініції потребує доповнення та виділення головних аспектів полікультурної компетентності; аспектами в даній ситуації розглядаємо знання, вміння та навички.

Знання полікультурної компетентності передбачає отримання інформації про релігію, культуру, політику, історію, географію окремого народу чи держави; усвідомлення цих особливостей є основою для подальшого формування полікультурної компетентності.

Вміння полікультурної компетентності передбачають формування власного ставлення до культурних особливостей народу, визнання його культурної, історичної чи політичної ідентичності.

Навички полікультурної компетентності передбачають використання вже отриманих знань та сформованих умінь про культурні особливості кожного народу. За допомогою навичок формується толерантне ставлення до представників інших культур; також саме навички сприяють неупередженому ставленню до причин виникнення політичних, економічних, соціальних чи інших конфліктів.

Отже, полікультурна компетентність – це синтез знань про релігію, культуру, політику, історію та географію народу чи держави, умінь і навичок їх сприймати та аналізувати, внаслідок чого виникає об'єктивне та толерантне ставлення особистості до представників інших народів та держав, готовність і здатність інтегруватися в освітній процес з іншими суб'єктами-представниками різних культур.

Структуру полікультурної компетентності у своїх дослідженнях наводить Л. Данилова, де виділяє такі компоненти:

– мотиваційно-ціннісний (включає мотив, мету, ціннісну установку особистості, яка передбачає ставлення до майбутньої діяльності як до цінності та потреби особистості у формуванні й самовихованні власної полікультурної компетентності);

– когнітивний (характеризує сукупність знань про культуру, сутність і способи самовиховання полікультурної компетентності; здатність до систематизації й узагальнення знань);

– діяльний (передбачає наявність умінь та навичок бути частиною полікультурного середовища, вступати в комунікацію з носіями іншої культури, рефлексувати над власною діяльністю і поведінкою);

– емоційний (обумовлює позитивне оцінювання педагогічних явищ із опорою на соціальні та особистісно значимі цінності, здатність сприймати внутрішній світ іншого й ототожнювати себе з ним) (Данилова, 2007).

О. Березюк у системі формування полікультурної компетентності виокремлює наступні структурні компоненти: когнітивний, мотиваційно-ціннісний та діяльнісний. Когнітивний компонент передбачає сформованість системи полікультурних знань, що виступають орієнтовною основою діяльності особистості в полікультурному суспільстві. Мотиваційно-ціннісний компонент є системою мотиваційно-ціннісних утворень: мотивів, цінностей, інтересів, потреб, полікультурних якостей, що регулюють повсякденне життя й діяльність особистості в полікультурному середовищі. Діяльнісний компонент демонструє сформованість в особистості полікультурних умінь і навичок щодо дотримання соціальних норм і правил поведінки в полікультурному суспільстві, наявність досвіду позитивної взаємодії з представниками різних культур (Березюк, 2015).

Т. Чаркіною виділено критерії формування полікультурної компетентності: мотиваційний (полікультурна направленість), когнітивний (полікультурна грамотність) і операційний (полікультурна діяльність). Мотиваційний критерій реалізується в особистісних якостях – толерантності, наявності інтересу до іншої культури, прагненні до позитивних дій в межах міжетнічної взаємодії, поваги до представників інших етнокультур, прийнятті існування різноманіття культур, емоційній стійкості, професійному такті й прагненні до самореалізації у фаховій діяльності та полікультурному суспільстві. Когнітивний (полікультурна грамотність) критерій об'єднує знання, уміння й навички. Знання – це широкий діапазон обізнаності у сфері культури, наявність знань універсальних і специфічних категорій культури, уявлення про мовну і культурну ситуацію. Уміння і навички – наявність досвіду та культури міжетнічної толерантної взаємодії, уміння ідентифікувати себе як носія однієї з культур, оцінювати стан полікультурної ситуації в країні та світі, вміння міркувати не за законами особистої культури, а враховувати полікультурну особливість поведінки, участь в комунікації з представниками інших культур, вміння давати об'єктивні оцінки, співвідносити свою точку зору з іншими точками зору. Операційний критерій втілюється за таких умов: суб'єкт навчання може проникати в сутність чужої культури виконавчого рівня, відчуває емпатію, має здібності до участі й організації полікультурної діяльності, вміння ясно висловлювати свої думки, відстоювати свою точку зору, засвоювати нову інформацію про різні етноси, самонавчатися і самовдосконалюватися. Ці критерії є досить умовними, але вони потрібні для якіснішого вивчення феномену полікультурної компетентності (Чаркіна, 2016).

О. Березюк у системі формування полікультурної компетентності виділяє такі складові:

- інтегративний підхід до культурознавчого збагачення світогляду особистості під час вивчення навчальних дисциплін;
- конструювання взаємин на основі системного утворення «особистість-особистість», культурних способів спілкування та взаємодії;
- нову методику співпраці, звернення до власного досвіду, спільну побудову траєкторії самовдосконалення особистості й підтримки образу «Я»;
- віддзеркалення під час спілкування полікультурних потреб – діалогу, поліфонічних думок, толерантне ставлення до інших;
- забезпечення особистості можливістю самовизначення як представника того чи іншого етносоціуму, тієї чи іншої культури;
- утвердження на практиці мислеформи «від пізнання себе до розуміння інших»;
- вчинкові дії: автентичність, довіра, співпраця, сприйняття, конкретність, повна контактність, двостороння комунікація, емпатійне розуміння, комунікативні компетентності;

– сприяння особистісному та професійному зростанню майбутніх фахівців (Березюк, 2015).

Також О. Березюк запропонувала систему формування полікультурної компетентності особистості за допомогою наступних підходів:

– особистісного, при якому в центр навчально-виховного процесу ставляться інтереси особистості. За цієї умови провідною ідеєю полікультурної освіти постає усвідомлення невід’ємних прав людини, незалежно від її національної приналежності, а зміст спрямовується на виховання патріота своєї країни, громадянина світу, який прагне до вільного вибору власного шляху та способів реалізації, вибудовує свою діяльність на основі визнання абсолютної цінності прав людини. Особистісний підхід передбачає врахування вікових особливостей, розроблення змісту кожного конкретного етапу формування у взаємопов’язаному контексті всього педагогічного процесу;

– діяльнісного, який визначає спрямованість змісту освіти на опанування вмій та навичок, що забезпечують успішність позитивної взаємодії з представниками інших етнокультурних систем, і реалізується шляхом створення педагогічних ситуацій, у яких практично апробовуються соціокультурні цінності. Завдяки цьому підходу глобальні проблеми усвідомлюються через локальні на підставі позитивного досвіду участі особистості у окремих акціях, проектах тощо;

– конкретно-історичного, що передбачає розгляд навчального змісту в цілому як історичної категорії, своєрідної моделі конкретних вимог полікультурного суспільства в підготовці молоді до життя та діяльності в суспільстві. Конкретно-історичний підхід спрямовує зміст освіти на вирішення завдань, що є найбільш актуальними на сучасному етапі розвитку полікультурного суспільства (Березюк, 2015).

Дослідницею Л. Воротняк розроблено технологію формування полікультурної компетентності магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. У структурі такої технології авторка виділила три взаємопов’язаних компоненти. Концептуальна основа – це опора технології на певну науково обґрунтовану концепцію чи систему уявлень. Змістова частина навчання охоплює постановку, максимальне уточнення, формулювання цілей щодо досягнення результатів. Процесуальна частина запропонованої технології включає організацію навчального процесу відповідно до поставлених цілей, методи і форми навчальної діяльності студентів та викладачів, управління навчальним процесом, підсумкову оцінку результатів (Воротняк, 2008).

На основі систематизації опрацьованих матеріалів вважаємо, що в структурі полікультурної компетентності вчителя географії необхідно виділити такі компоненти:

– мотиваційний – передбачає потребу у вивченні культурного, економічного, політичного, географічно чи релігійного різноманіття світу, через необхідність мирного та толерантного співіснування в багатокультурному середовищі;

– знанневий – зумовлює отримання інформації про культурні, релігійні, політичні, географічні особливості народів чи держав. Знанневий компонент формується безпосередньо через вивчення окремих дисциплін чи спецкурсів з географії, історії, політики, культурології, мови тощо;

– ціннісний – містить формування ціннісного ставлення щодо отриманої інформації. Ціннісний компонент передбачає аналіз полікультурної інформації та вироблення власних поглядів, ідей, думок щодо культурного та етнічного різноманіття світу;

– практичний – надає можливості використання отриманої інформації для створення необхідних умов в освітньому середовищі, для формування в інших індивідах необхідної мотивації, знань та цінностей.

Виділення цих структурних компонентів необхідно здійснювати під час вивчення географічних дисциплін. Вважаємо, що саме вивчення географії населення, політичної географії, географії культури та інших галузей цієї науки сприятиме формуванню знань про навколишній світ. Формування ціннісного ставлення до полікультурного світу необхідно здійснювати вже через вивчення окремих дисциплін, де, крім географічного

складника, значна увага буде надаватися етнології, психології, історії кожного народу. Такою дисципліною може стати полікультурна географія, яка інтегрує знання з географії, історії, психології, культури окремих народів.

Варто також зазначити, що формування полікультурної компетентності буде успішним завдяки забезпеченню інтеграції полікультурної інформації з основним програмовим матеріалом шкільних навчальних предметів, взаємозв'язку навчальної та позанавчальної діяльності в процесі формування полікультурної компетентності та опануванню виховних цінностей і культури народу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, полікультурну компетентність більшість науковців розглядає перш за все як якісну характеристику особистості, тому відповідну дефініцію полікультурної компетентності вважаємо за необхідне доповнити та представити як синтез знань про релігію, культуру, політику, історію та географію народу чи держави та відповідно умінь і навичок, у результаті чого відбувається формування особистісного, об'єктивного та толерантного ставлення до представників інших народів і держав, виникає здатність інтегруватися із суб'єктами освітнього процесу – представниками різних культур.

Щодо структури полікультурної компетентності, нами спостережено виділення вченими мотиваційного, когнітивного та діяльнісного компонентів. Вважаємо, що до цього переліку необхідно додати також і практичний компонент полікультурної компетентності, адже він передбачає використання отриманої інформації для створення необхідних умов в освітньому середовищі, для формування в інших індивідах необхідної мотивації, знань та цінностей.

Формування полікультурної компетентності вважаємо за доцільне проводити через вивчення спеціальних географічних дисциплін, а також пропонованого нами інтегративного курсу «Полікультурна географія». Отже, вищезазначені напрями досліджень є вважаємо перспективними в наших подальших наукових пошуках.

ЛІТЕРАТУРА

- Агадулін, Р. Р. (2004). Полікультурна освіта: методолого-теоретичний аспект. *Педагогіка і психологія*, 3, 25-27.
- Березюк, О. С. (2015). Системний підхід до формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців в сучасному освітньому просторі. В О. А. Дубасенюк (Ред.), *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження* (с. 193-209). Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
- Білецька, І. О. (2014). Полікультурні тенденції сучасної вітчизняної та іншомовної освіти. *Педагогічний альманах*, 21, 43-50.
- Величко, Н. М. (2010). Полікультурна компетентність як складова професійної компетентності педагога. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*, 54, 162-165.
- Воротняк, Л. І. (2008). Особливості педагогічної технології формування полікультурної компетентності магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах. *Педагогічний дискурс*, 6, 48-53.
- Голік, Л. О., Клиненко, Т. В., Красовицький, М. Ю., Левченко, Г. І., & Гончаренко, Л. А. (2005). Формування у педагогів полікультурної компетентності. *Таврійський вісник освіти*, 1, 86-89.
- Гончаренко, Л. А., Зубко, А. М., & Кузьменко, В. В. (2007). *Розвиток полікультурної компетентності педагогів загальноосвітніх навчальних закладів*. Херсон: РІПО.
- Данилова, Л. Ю. (2007). Формування полікультурної компетентності студентів. *Учитель*, 3, 12-15.
- Зеленська, О. М. (2012). *Формування полікультурної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін*. (Дис. канд. наук). Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Харків.

- Лощенова, І. Ф. (2002). Розвиток ідей полікультурного виховання у світовій педагогічній думці. *Педагогіка і психологія*, 1/2, 68-71.
- Мелько, Л. Ф. (2014). Полікультурна компетентність студентів як фактор інтеграції. *Гуманітарний вісник*, 55, 282-290.
- Сімоненко, М. В. (2010). *Полікультурна компетентність майбутнього вчителя як стандарт освіти європейського виміру*. Взято з http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Pedagogica/58322.doc.htm.
- Соколова, І. В., & Івашко, О. А. (2009). Формування полікультурної компетентності у майбутніх учителів філологів. В І. Т. Богданов (Ред.), *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки* (Вип. 1, с. 243-251). Бердянськ: БДПУ.
- Чаркіна, Т. І. (2016). Теоретичні аспекти формування полікультурних компетенцій в сучасному освітньому просторі. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Філософія*, 47(2), 138-146.
- Щербакова, А. В. (2003). Створення полікультурного навчально-виховного середовища як педагогічна умова формування полікультурної компетентності студентів-медиків. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 6, 243-251.

REFERENCES

- Ahadullin, R. R. (2004). Polikultura osvita: metodoloho-teoretychnyi aspekt [Multicultural education: methodological and theoretical aspect]. *Pedagogics and psycholog*, 3, 25-27 [in Ukrainian].
- Bereziuk, O. S. (2015). Systemnyi pidkhyd do formuvannia polikulturnoi kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv v suchasnomu osvithomu prostori [A systematic approach to the formation of multicultural competence of future specialists in the modern educational space]. In O. A. Dubaseniuk (Ed.), *Profesiina pedahohichna osvita: systemni doslidzhennia [Professional pedagogical education: systematic studies]* (pp. 193-209). Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka [in Ukrainian].
- Biletska, I. O. (2014). Polikulturni tendentsii suchasnoi vitchyznianoї ta inshomovnoi osvity [Multicultural trends of modern domestic and foreign language education]. *Pedagogical almanac*, 21, 43-50 [in Ukrainian].
- Charkina, T. I. (2016). Teoretychni aspekty formuvannia polikulturnykh kompetentsii v suchasnomu osvithomu prostori [Theoretical aspects of the formation of multicultural competences in the modern educational space]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni H. S. Skovorody. Filosofiiia [Bulletin of Kharkiv National Pedagogical University named after H. S. Skovoroda. Philosophy]*, 47(2), 138-146 [in Ukrainian].
- Danylova, L. Yu. (2007). Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti studentiv [Formation of students' multicultural competence]. *Uchytel [Teacher]*, 3, 12-15 [in Ukrainian].
- Holik, L. O., Klynchenko, T. V., Krasovytskyi, M. Yu., Levchenko, H. I., & Honcharenko, L. A. (2005). Formuvannia u pedahohiv polikulturnoi kompetentnosti [Formation of multicultural competence among teachers]. *Tavrii Scientific Bulletin*, 1, 86-89 [in Ukrainian].
- Honcharenko, L. A., Zubko, A. M., & Kuzmenko, V. V. (2007). *Rozvytok polikulturnoi kompetentnosti pedahohiv zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladiv [Development of multicultural competence of teachers of general educational institutions]*. Kherson: RIPO [in Ukrainian].
- Loshchenova, I. F. (2002). Rozvytok idei polikulturnoho vykhovannia u svitovii pedahohichnii dumtsi [Development of ideas of multicultural education in world pedagogical thought]. *Pedagogics and psycholog*, 1/2, 68-71 [in Ukrainian].
- Melko, L. F. (2014). Polikultura kompetentnist studentiv yak faktor intehratsii [Polikultura kompetentnist studentiv yak faktor intehratsii]. *Humanitarium*, 55, 282-290 [in Ukrainian].

- Shcherbakova, A. V. (2003). Stvorennia polikulturnoho navchalno-vykhovnoho seredovyshcha yak pedahohichna umova formuvannia polikulturnoi kompetentnosti studentiv-medykiv [Creating a multicultural educational environment as a pedagogical condition for the formation of multicultural competence of medical students]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka [Personal spirituality: methodology, theory and practice]*, 6, 243-251 [in Ukrainian].
- Simonenko, M. V. (2010). *Polikulturna kompetentnist maibutnoho vchytelia yak standart osvity yevropeiskoho vymiru [Multicultural competence of the future teacher as a standard of education of the European dimension]*. Retrieved from http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Pedagogica/58322.doc.htm [in Ukrainian].
- Sokolova, I. V., & Ivashko, O. A. (2009). Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti u maibutnikh uchyteliv filolohiv [Formation of multicultural competence in future philology teachers]. In I. T. Bohdanov (Ed.), *Zbirnyk naukovykh prats Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohini nauky [Collection of scientific works of Berdyan State Pedagogical University. Science pedagogy]* (Vol. 1, pp. 243-251). Berdiansk: BDPU [in Ukrainian].
- Velychko, N. M. (2010). Polikulturna kompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti pedahoha [Multicultural competence as a component of a teacher's professional competence]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky [Bulletin of Zhytomyr State University. Pedagogical sciences]*, 54, 162-165 [in Ukrainian].
- Vorotniak, L. I. (2008). Osoblyvosti pedahohichnoi tekhnolohii formuvannia polikulturnoi kompetentnosti mahistriv u vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh [Peculiarities of pedagogical technology for the formation of multicultural competence of masters in higher pedagogical educational institutions]. *Pedagogical Discourse*, 6, 48-53 [in Ukrainian].
- Zelenska, O. M. (2012). *Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti kursantiv vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dystsyplin [Formation of multicultural competence of cadets of higher military educational institutions in the process of studying humanitarian disciplines]*. (PhD diss.). Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody, Kharkiv [in Ukrainian].

THEORETICAL ASPECTS OF A GEOGRAPHY TEACHER'S POLYCULTURAL COMPETENCE FORMATION

Vitalii Hlukhota,

Postgraduate student of the Department of Geography, Methods of Teaching and Tourism of Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

Taking into account that a modern school is a place where representatives of different nations with unique national cultures, customs, psychological structures, and mentality study together, the paper emphasizes the polyethnic nature of education. It explains the importance of problems related to overcoming certain features and difficulties inherent in the relationship of participants in the educational process. These problems are due to the influence of behavioral stereotypes that are inherent in modern society.

In the current conditions, the task of forming a culture of moral relations, which are based on national and universal values, becomes especially relevant in schools with multinational students.

The problem of the peaceful coexistence of different peoples, cultures, and states is a necessary condition for the development of human civilization. The solution to this problem is impossible without the usage of new scientific approaches and concepts. The process of forming

a free personality that is ready to live in an open multicultural space becomes especially relevant. In view of this, the task of vocational education is not limited to the formation of the necessary knowledge, skills, and abilities, but is to organize multicultural future geography teacher training and the formation of multicultural competence as a necessary and integrated personality trait. Therefore, the important tasks of modern education are the formation of multicultural competence, which, according to the Recommendations of the Council of Europe, are considered the basis of life in a modern globalized, pluralistic society. The concept of multicultural competence in the research of Ukrainian scientists is analyzed and the author's definition of «multicultural competence» is formed in the article. The main aspects of multicultural competence are highlighted. These are knowledge, skills, and abilities. Various views of scientists on the structure of multicultural competence are studied. Based on these studies, the following components are identified, i.e., motivational, cognitive, activity, and practical. An example of multicultural competence formation through the study of geographical disciplines and the integrated course «Multicultural Geography» in higher education institutions is given. Prospects for further research in this area are highlighted.

Keywords: *culture, multiculturalism, multicultural competence, structure of multicultural competence, components of multicultural competence, multicultural geography.*

Надійшла до редакції 01.11.2021 р.